

17. aug. 1830

FAKTA

Dato:

17. aug. 1830

Sidetæl:

Dagbog A, side 69 verso – 74 verso

Dagbogens placering:

Det kgl. Bibliotek NKS 2923, 4°

Omtalte personer:

Christian IV

Otto Collett

Johan Michael Kruse

Frantz Edler Neumann

Poul Steenstrup

Trykt udgave:

Georg Nygaard: "Maleren Martinus

Rørbyes Rejsedagbog 1830",

København 1930, s. 84 (de første 239

linjer af notatet udeladt)

TRANSSKRIFTION

Den 17de Aug

tidlig om Morgenen stode vi op og begave os med hvor Veiviser paa Veien, først efter at være steget noget tilveirs fra Byen kom vi til Krutmøllen som vi besaae og hvorved Intet syntes mig værd at omtale omendskjøndt det Krudt som her fabriceres skal være meget godt og altid holde fleere Grader end det er bestemt. Herifra stege vi immer høiere ad den slette Vei der ikke vel kan kjøres, og kom der paa til Kongens Pukværk, som vi besaae; i dette som i de øvrige Pukværker renses det urene fra Metallet ved Hjælp af Vand, hvorved dog det heele Invendige faaer et noget skiden færdigt Udseende. Oven for Pukværket ligger de bekjente Steene hvor Kong Cristian den 4de stod og bestemte hvor Kongsberg skulde anlægges i Dalen. Man finder paa denne Steen en Inskription men som ikke vel kan læsses, da den er en Deel bevoxet med Mos og ikke mere bliver rengjort. Det Kors der har staaet i Nærheden heraf findes ikke mere og den Udsigt, som der findes fra dette Sted, kan •70 recto• jeg ikke undlade at bemærke, da man herfra overskuer den heelle Dal hvori Byen er anlagt og der næsten over alt er meget gold og ufrugtbar naar man undtager de indelte smaae Marker i Nærheden af Byen der ved særdeles Flid ere opdyrkede og hvor mangengang Jorden endog er paakjørt, for at dække Bjerget der overalt piper frem. Byen selv ligger som bekjent ved en lille Fosse ved Lauven[?] og er langt fra at være smuk, det smukkeste ved den er Udsigterne fra Broen, op og ned af Fossen. Ifra Kongesteenen begave vi os høiere op ad, og kom paa Veien, paa hvis Side man hyppig saa Ruiner af Vandledninger der brugtes da Sølværket blev dreven med meere Kraft, til Begyndelsen af Armund Gruben hvorover der er bygget et Huus hvori man ved Hjælp af en ubequem Vinde var beskæftiget med at optrække af Dybet en Deel gamelt Maskinerie der skulde anvendes andensteds. Farten ifra Abningen her ned i Gruben er ikkun for de Bjergfolk der her ere beskæftigede, da den for enhver anden vilde være forvunden med Farre. •70 verso• Fra Begyndelsen af Gruben steege vi ned af Bjerget forbi en Mængde opkastet Malm og Huller i Bjerget, til Stullen, der fører ind i Armund Gruben. Man maae gaae ind til Stigeren der beboer et lille Værelse i det Huus der er opført for at huusse Bjergfolkene om Natten og han saavel som disse ligge paa et Slags hængende Brixer, blodt paa de bare Bræder med en liden Bylt under Hovedet og gandske foruden Overdække, da de i dette Sted lægger dygtigt i Kakkellovnen. I det store af disse Værelser bliver en Deel af det bedre Malm grovpukket, saa at Stigeren bestandig kan have det under Opsigt og efter at det er slagen i smaae Stykker bliver det paa [overstreget: lukkede] laasede Kærrer ført til Pukværkerne for at udskjelnes. I Stigteren traf vi en gammel Mand med et særdeles redeligt Ansigt og vist nok ogsaa af en prøvet Troskab, han forlangte vor Adgangsseddel og befalede da strax at tænde Faklerne. Førend vi begave

os paa Marchen iførte han sig sin Bjergmandsdragt, der bestod i et Slags kort Kittel, en Hue af Fild uden Skygge •71 recto• og det besynderlige Skjødskind, der bæres bag til, paa Beenene bar han jeg kan just ikke sige om det hørte til Dragten, korte Beenklæder med Skoe og Strømper, alt havde naturligviis sortladen Farver. For ikke at være udsatte for at tabe noget aflagde jeg mine Sager og min Portefuille i Stigerens Værelse i det Skab hvor vist større Rigdomme har ligget i Forvaring, og da vi saaledes havde forberedet os steege vi ud af Huuset og begave os ind ad Stullen hver med sin Fakkeltæller iforveien. Stigeren anførte Toget og jeg sluttede det saa at jeg bestandig kunde see de øvrige iforveien og tydeligst naturlig min egen Bjergmand der iført en gammel rød Trøye havde et besynderligt Udseende i Mørket og ved Fakkelskint. En lang Tid vandrede vi i dette Tog ind ad igjennem Stullen der paa nogle Steder er saa lav at man maae bukke sig, ligesom den paa andre er sine 9 a 10 Al høj og i smukke Proportioner, bredden er næsten bestandig den samme og kan omtrent være 2½ Al. Bestandig ere Bjergvæggene paa Siderne tilsyne, og de ere altid glindsende af det Vand der under tiden endog ligesom regner ned fra Lof- •71 verso• tet [overstreget: idet] naar det har gjennemtrængt Bjergets Rifter og da slutter sig til de øvrige Vandmasser, der deels kommer dybere inde fra Gruben dels fra det Maskinerie, der anbragt i Bjerget fører Malmen op og igjen bringer de tomme Tønner ned; alt dette Vand der saaledes samles i Gruben passerer igjen ud gjennem Stullen under det Brædegulv hvorpaa man gaaer, og ofte naar Gangen har enten en Bøjning til Siden eller gaaer lidet op ad hører man det at fosse under Fødderne uden at kunne see det Mindste. Da vi havde vandret et lang Stykke ind i Bjerget og af og til mødt Folk der i Frastand blodt kunde kjendes paa deres Fakkeltæller der lignede en lille Glød, kom vi endelig, efter at være passeret en heel Deel Siidegange og et stort Huul der for Røgensskyld var brudt op til Dagen, ind i den egentlige Grube, hvor Stullen ophører og Folkene ved Schacten ere beskjæftigede med at passe Maskinen, der her med en bestandig Knirken udøver sin Function. Det Begreb man kunde gjøre sig om en Grube •72 recto• begynder egentlig først her, hvor man seer de mørke Gestalter bevæge sig om Ilden under den bestandige Brusen af Vandet i Maskineriet og Rasselen af Kjæderne der passerer op og ned i Dybet ved den her anbragte Keerat[?]. Det er ogsaa paa dette Sted at den optrukne Malm tages ud af Tønderne og hælles i de Karrer der ved Hjælp af Heste føres ud af Stullen, disse Dyr ere dertil bestandig øvede og jeg saae [overstreget: dem] at ligesom de havde fuldendt deres Tour uden fra og ind, hvortil de blodt blive ledede ved en Kusk der med en Fakkeltæller viser dem Veien [at de] da strax [overstreget: at gjøre] give dem i Færd med en Foderpose, der netop var placeret lige for dem ved Bjergvæggen. – Efter at vi havde pustet lidt her begyndte vi at stige ned ad de Stiiger der sædvanlig hver holdt een Lagter, det vil siige 3 Al og 6 Tommer, ligesom een Furtiggen[?] bestaaer

af 3 Lagter; nogle af Stiigerne imidlertid længere da de alt var indrettet eftersom de bequemest havde kunnet anbringe dem. For hver Stiige standser man paa en Flade af Brædder og begynder da en Smule til Siiden igjennem et lille Hull i Gulvet paa den føl- •72 verso• gende, og saaledes fremdeeles indtil man naaer ned i Dybet. Det rædsomme jeg havde forestiilt mig ved denne Vandring fandt jeg just ikke [overstreget: derimod] da man ikke kan see det heele Dyb paa een Gang under sig, men blodt enkelte Afsatser, derimod fandt jeg mig, jo dybere jeg kom, mere incomoderet af Varmen og Røgen, der især ved en Smedie vi i Bjerget paseerede, og hvor der fabrikeres Værktøi var næsten utaalelig, da Røgen og Varmen maatte passere netop den Aabning hvorigjennem vi steege ned for at naae op og jeg behøver da ikke at bemærke at Væggene her vare endnu merre Sodede end paa de øvrige Steder omendskjøndt man paa intet Sted i Bjerget ganske savner den. Det er netop ved denne Sod naar den nemlig er en Smule fugtig, og da antændes at de giftige og kvælende Dampe opstaar; der undertiden dræber Folkene, der hermed ere uforsigtige. Igjennem denne Heede altsaa steege vi ned ad en 40 [overstreget: Lagter] a 50 Lagter til det dybeste, hvor mange Bjergfolk sadde omkring ved Væggene og paa Bunden og arbeidede paa de huller der siden ved Hjælp af Krudt sprænges. Ved ethvert •73 recto• Hul var der 2 Mænd, hvoraf den ene slog med en Hammer medens den anden passede Meiselen og Fakkelen, saa at det her var lutter Hamren næsten uden Ophold. Vi saae her Maaden hvorpaa Sølvet vindes samt hvorledes Gangene see ud i Fjelde og da vi havde opholdt os her noget; begyndte vi atter at stiige op, og maatte man især nu passe paa at komme rigtig op af det Hul hvorved enhver Stiige ender for ikke at slaae sit Hoved og udsætte sig for Farre. At stiige op forekom mig næsten lettere end at stiige ned omendskjøndt, de andre vare af en modsat Meening og fandt dem beføiet til at udhville et Par Gange underveis paa de Bænke der hertil vare anbragt og hvor man just ikke kan sidde med lysse Klæder da de overalt ere bedækkede med Sod. Da vi igjen havde naaet op til Schacten gik vi den anden Vei ind i Bjerget op af nogle Lagter Stiige og besaae her det store Hjul, der ved Vand driver Keratten[?], og der vel er sine 20 Al i Diameter ligeledes besaae vi her Hjulet Pumpe-Maskineriet der ligeledes her er an- •73 verso• bragt og som med lange Stænger og Kjæder virker nede i Dybet. At beskrive dette Maskinerie kan jeg ikke paatage mig da jeg ikke tilfulde forstod det, omendskjøndt det skal være meget simpelt og langt fra fuldkoment, derimod kan jeg ikke undlade at bemærke det mere farefulde for Beskueren ved Maskineriet end ved Gruberne, da man formedelst den knappe Plads let kan komme i Berørrelse med Hjulene naar man ikke tager sig iagt. Det Møisomelige ved at besee det er temeligt stort da man ofte maae krybe her under Bjerget paa alle 4 og deels har Vandreden over Hovedet, deels ogsaa maae piaske i Vand forneden, da det her ikke er tilbørlig dækket med Bræder. Foruden alt dette ere

Væggene saa aldeles bedækkede med opløst Sod og Olie at man ikke kan i mindste Maade berøre dem uden at tilsmørre saavel Hænder som Klæder, da vi havde gjort denne møisommelige Vandring kræve vi tilbage til Schagten og spadseerede da meget •74 recto• magelig ud af Gruben uden herved at have andet at bemærke end af og til bukke sit Hoved for undgaae ligesom en Engelsmand her i Foraaret at løbe imod Bjerg Minerne der hyppigen ere anbragte. Ved Udgangen undlod jeg ikke at drikke af de herlige Vand der løb ud af Fjeldet [i Stullerne] og der var leget i en lille Rende for des bedre at kunne betjene sig deraf. Da vi hos Stigeren havde vasket os og udhvilet en Smule tiltraate vi Tilbagemarschen ned af Bjerget og holt nær Frokost ved en lille Elv der falder i Loven og som paa dette Sted driver et Pukværk. Da vi hermed vare færdige mødte vi paa Veien til Byen Directeur Stenstrup¹ der fra det Huus hvor han havde ladet sin Hest staae, var gaaet os i Møde for at bringe os ud til Labruefossen der skal være meget pitoresque. Vi maatte imidlertid give Slip paa Synet af den da det begyndte at regne stærkt, og vi saaledes bleve nødte til at kjøre i hans Gig tilbage til Byen efter at vi havde tilbragt en Times Tid i Huus for at undgaa at blive vaade. Da vi skiltes fra ham i Byen indbød han os til sig om Aftenen, og vi begave os derpaa [overstreget: hjem] til Mynten hvor vi efter en Anbefaling af Frans Neumand² til Mynt- •74 verso• mesteren Krusse,³ her besaa Smeltehytten og i Mynten saae dem at slaee Species, hvorpaa Kongens [overstreget: Bi] Portrait forekom mig meget slet saavel fra Stemplets som fra Myntens Side. Da vi vare blevne færdige hermed begave vi os hjem for at udhvile en Smule. Da Her Bendice⁴ vægrede sig ved at gjøre Følge gik Otto⁵ og jeg om Aftenen til Stenstrup's og tilbragte her en ret behagelig Aften og blev tillige forsynet med en temmelig fuldstændig Reiseroute til og fra Tellemarken. Da vi kom hjem, afreiste Otto og Bendice omendskjøndt det allerede var temelig silde og den første [overstreget: især] ønskede at blive Natten over, saa maatte han [overstreget: dog] for at føie B, der paa den heele Tour som ogsaa i Forvejen paa Buskerud stedse havde viist sig som et trættekjært og egensindigt Menneske, dog føie sig efter ham og begive sig ud i Mørket skjøndt uvillig. Jeg for min Part var hjærtelig tilfreds med at være bleven befriet for B's Selskab da han [dvs. jeg] den heele Tiid hvor vi havde været sammen aldrig havde kunet udstaae ham formedels han bestandige Lyst til at have Ret.

¹ Poul Steenstrup.

² Frantz Edler Neumann.

³ Johan Michael Kruse.

⁴ Uidentificeret.

⁵ Otto Collett.

parata ni som for at gøre det Konge, da vi
 den følgende Morgen stode at sege ledig og
 for at gøre det Kongen. den 17. Aug. ledig og
 Morgen stode vi og begynde at medføre
 Minisre nye Materialer, først efter at vi havde
 været til mine for Lyne Løn vi til End.
 Imellem som vi lapsede og forvandt det, havde
 mig med at stule omkring, og det var
 for Fabrication skal være meget godt og
 alle selte fløde Grader and det er bestemt.
 Guldene stange er immens fjerne at den stutte
 Bani der ligger med den Ljone, og Løn der
 gør det Kongens Fjender, som vi lapsede, i
 alle som de varige Fjender, som de
 kunne for Materialer med Guld og Bani, som
 med det de fule Tunnings Guld og Bani
 fidele for sig. Afstande. Men for Fjender
 ligger de Balyonke stamme for Kongen
 den 17. det og bestemt for Kongen, skal
 antages i Salen. Man finder også den
 Bani an Inscriptions man som 18. med
 den Bani, de de er an den Bani med
 More og 18. more Bani rangert. Det Løn
 der for stude i Kongen. Guld fidele 18. more
 og den Bani, som der fidele for 18. More, Løn

ij idts smeltet af barmhert, da man⁷⁰ forpe
overfump den gamle sal foris Lyden
andly; og den nofkan var all en fungen gold
of i fongt bar naar man indtager et indlag
da fumaer Marbow. Morfaden af Lyden der
med fortalre til et ven ftyrskiff, of for min
ganggang Forden andly en gad bljod, for
et helle Lyngst der overalt fizes fomm.
Dine fets fizes fomm balyont med den lille
thes ind Laven, og den laugt for et nova
funt, det fennelkaffe med den en ftyrskiff.
en fva brenn, og en med af fuffen.
Afne Longfparren bagen af en fivne og
ad, og den gad brenn, og en fivne fivne
fuffen fann fivne af Mandfudinger der
brygten de fivne fivne brenn med
mavne fuffen, til brygndel fivne af brenn
med fuffen fivne fivne der en fuffen af
fivne fivne fivne med fuffen af den indfivne
fivne der fuffen fivne af fuffen af
fuffen en fuffen fuffen fuffen fuffen
fuffen annunder annunder. fuffen: fuffen
Abningen fuffen med i fuffen en fuffen fuffen
af fuffen fuffen fuffen fuffen fuffen, da
fuffen fuffen annunder fuffen fuffen fuffen fuffen
fuffen

fra hændelsen af Gruben stange vi endstjængt
forbi den klostervest og kapt. Malen og Jørgen:
Ljongs, til Skallen, der stuvet ind i Ar.
rind Gruben. Man skal gaa ind til
Djæren der borte at lille Hovrals: der
gaa der vi efter for at smage Ljongsollen.
en om Hovrals af sa. Jørgen som stier Ljongs
gaa at blage Jørgen's brige, blot gaa de
bort borte med en den Ljongs under
Jørgen og gaa den foruden Hovrals, der
de i den det Ljongs Ljongs: Ljongs
I M. stov af Ljongs. Hovralsen bliver en
delt af M. borte Malen gaa indet, sa. at
Ljongsen borte Ljongs Ljongs der under Ljongs
og efter det der Ljongs i Jørgen. Ljongs bliver
Ljongs gaa Ljongs Ljongs Ljongs for det Ljongs
Ljongs for at indstøt. I Ljongs
Ljongs vi en Jørgen Ljongs med at Jørgen en.
Ljongs Ljongs og Ljongs med Ljongs af en Jørgen Ljongs.
Ljongs, Ljongs Ljongs med Ljongs Ljongs og
Ljongs Ljongs Ljongs Ljongs Ljongs. Ljongs
Ljongs Ljongs og Ljongs Ljongs Ljongs Ljongs
Ljongs Ljongs Ljongs, der Ljongs: Ljongs
Ljongs Ljongs, en Ljongs af Ljongs Ljongs

og Al besjænderligt Bystand, der boves
bytil, gaa Sammen her saa sig den
fæst ellers sig om det første til Næsten, Ekte
børnbloden med den og Strømgod, alle sande
naturligvis forklædet Sammen. Der ellers
at noget indfaldt for at lade noget aflyst i den
Bogen og under Forlofuelle; Skjæbne 4. 24.
valp i Al Bæb for migst for en Lige Sammen
for hujst i Sammen, og de ni for lade
saa for bærde og for mig ind af Sammen
og Bogen og ind i Stutter for mig ind
Lærløberne i Sammen. Nogen anførte
loget og sig stuttede sig saa sig Bystand
dunk saa de indvige i Sammen og bydeligt
naturligvis mig og for mig ind af Sammen
og gaa ind ved Bogen for mig Al besjænderligt
Al Sammen i Stutter og mig Lærløberne
for mig ind i Sammen og mig ind i
i gaa ind Stutter der gaa mig ind i Sammen
saa man mig Bystand, ligesom der gaa
ind i mig 9. 10. for og i Sammen for.
gostioner, bærde de migst Bystand der
sammen og saa ind i mig 10. Bystand
og Bogen og mig Bystand og mig
og Al ind i Sammen af Al Sammen der ind
Bystand mig Bystand migst migst

Det vilde naar det var gammelt og
 gik efter og de flatter sig det er
 vige. Hverken, der skal kom
 det er ind for Guden det for det
 Maffin, der antag i Hjørring for
 Malum og og igen bringer det til sin
 vor med det det Mand der skal det
 det. Guden gaffar og og og
 Maffin under det Brodder og og
 man gaar, og ofte naar Guden for
 anden en Hjørring det sidder alle gaar
 tid, og ad forer man det at forer under
 det under det Maffin for det Maffin.
 Nu ni fandt venter at den Hjørring ind i
 Hjørring og og det det det der i tre.
 det det det Hjørring gaar der det
 der ligende en lille Gid, den er underlig,
 ofte at Hjørring gaffar og fandt det
 gange og at det Gid der Hjørring
 der det og det Hjørring, ind i den Hjørring
 Guden, ofte Maffin og forer, det
 med det Hjørring en Hjørring det det
 gaffar Maffin, der forer og det
 det Hjørring ind i sin Hjørring. At
 det Hjørring det Hjørring ind i Guden

[illegible]

gants, y jaalatro frumdrakar indtil man
naar ind i Lyb. Det vedstuen jeg
fandt forstikket mig ved stuen. Hestene
fandt jeg just idt. Drimad da man idt
Lau for de fante idt jaalatro Gang under
sig, man blodt indtilt. Affaldet, drimad
fandt jeg mig, ja stuen jeg som, man in-
somdrat af Perum y Lige, der ifor
natt an Stupidia ni i Lybget gasetend, y
frow der fobitatro. Hestet yon asten
ntaalatig, da Lige y Perum maatte
gaffan indet der Natning fuvigamun
ni stanga ind for at ukas y y jeg be.
frow da idt at kemdrat af Hestene
for naar indut manv. Gudet, frow ja
de ovrigt Stodt emundstjand man ja
indt Stodt i Lybget gaset fuvigamun.
Det er indet ind stuen det naar der man
lig er an Stupidia fuvig, y da indutdrat af
de giffings y fudlant stanga y stanga
indutdrat. Stodt Stodt, der frow
er indutdrat. Lybget der frow allt
stanga ni ind at an 40 Lybget y 50 Lybget
allt Stodt, frow manv Lybget fuvig
indutdrat af Hestene y gaset. Hestene
indutdrat yon de fuvig der fuvig
fuvig af fuvig fuvig. Hestet fuvig

[illegible]

[illegible]

[illegible]

minnast minnast, for besci Kinnellagittan
 og i Myndum, som den at skæn Spejle, som
 gaa Englands by fortællt foruden mig mange
 skal seende for Mangelde som for Myndtans
 Siide, da vi naar blannu ferdige forund
 begaa vi os fram for at indseile en Dandig
 de for Bendice nogra sig med at gaae til
 get Otto og jeg om Aftanen vil attenstunde
 og tilbringe for en vel betydelig Aftan og den
 tillige forførsel med en kammelig fuldstændig
 skisprogete del og for tillægsarbejde. Da vi den
 gaae afvejs. Otto og Bendice aar og fjend
 at altvædet var kammelig fild og den forførsel
 indstod at skæn Kattan over, som mætte sende
 for at for B, so gaa den færd for den
 og færdiforsøgian gaa Bæstend færdig sende
 viist sig som at trothegort og nyensintig
 Maaned, der for sig af den som og begaa sig
 ind i Mordet sig ind i indly. For for min
 forførsel var forførsel tilførsel med at over
 blannu befriat for den Dødsdel da den den
 færdig tilførsel mig sende over forførsel aldrig
 sende Læns indskæn som forførsel som be-
 færdige Lytt til at færdig ved. Den 18. August
 21 10 begaa jeg mig gaa Bæstend tilførsel